

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Institutionen för svenska språket
Svenska som andraspråk

Kodväxling och multietniskt ungdomsspråk – form och funktion

Josefine Löwgren

Specialarbete, 15 poäng
Svenska som andraspråk
Vårterminen -09
Handledare: Rakel Johnson

Sammandrag

I denna uppsats presenteras en undersökning av vilken funktion användandet av multietniskt ungdomsspråk samt kodväxlande har för ungdomar med invandrarbakgrund och om det finns några tydliga särskiljande drag dem emellan. Vidare har jag undersökt hur och om lärarnas attityder påverkar ungdomarnas språk. Jag har genomfört en studie av högstadieelever i nordöstra Göteborg med utgångspunkt från tidigare forskning av bl.a. Kotsinas kring multietniskt ungdomsspråk. Jag har arbetat utifrån ett kvalitativt perspektiv för att skapa en förståelse för de mönster jag iakttagit. Med hjälp av lärarintervjuer samt observationer under raster och lektioner har jag dragit slutsatsen att pedagogers attityder gentemot olika språkliga varieteter är en bidragande faktor till val av samtalsstil. Undersökningen visar att det är svårt att skilja de båda åt och att ungdomar blandar multietniskt ungdomsspråk med kodväxlande, ett förhållande som tidigare forskning inte lyft fram i tillräcklig utsträckning.

Ungdomarna har onekligen talang när det handlar om att skapa olika språkliga konstruktioner och anpassar sitt språkbruk efter rådande normer och attityder i den miljö de för tillfället befinner sig i.

Användandet av multietniskt ungdomsspråk i den grupp jag har undersökt fungerar först och främst i syfte att förena och skapa grupptillhörighet. Kodväxling sker oavbrutet och intensivt och har som huvudsaklig funktion att intensifiera budskapet samt används vid kraftuttryck och interjektioner.

Nyckelord: multietniskt ungdomsspråk, kodväxling, andraspråkselever

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte	2
3. Tidigare forskning.....	2
3.1 Ungdomsspråk – multietniskt ungdomsspråk	2
3.1.1 Slang och svordomar	5
3.2 Kodväxling	5
3.2.1 Teorier om kodväxling	6
3.2.2 Kodväxling i förhållande till lån och interferens.....	8
3.2.3 Kodväxling i förhållande till blandspråk	9
3.2.4 Kodväxling i förhållande till multietniskt ungdomsspråk	9
4. Material och metod	9
4.1 Metodiska utgångspunkter	9
4.2 Undersökningens upplägg	10
4.3 Genomförande	11
4.4 Urval och avgränsningar	12
4.5.1 Deltagare.....	13
4.5 Representativitet.....	13
5. Resultat	13
5.1 Samtalsobservationer	13
5.2. Lärarintervjuer.....	21
5.2.1. Svenska.....	21
5.2.2. Hem- och konsumentkunskap	22
5.2.3. Samhällskunskap	23
6. Diskussion och slutsats	24

Litteraturförteckning

Bilagor

1. Inledning

”Oh my god, den har varit borta aslänge ju. Sheytan, fixa den tills imorrn.”
 ”Chop-chop. *Nu börjar svenska-lektionen* [standardspråk]. Ey, jalla då!”
 Ungdomars sätt att använda sig av olika språkliga varieteter kan ta sig många uttryck. Exemplet ovan är hämtat ur ett av de samtal jag haft förmånen att observera. Som medlem av ett samhälle som numera är en språklig och kulturell smältdegel finner jag det mycket intressant med ungdomars växlande språkbruk och hur det tar sig uttryck i olika situationer. En av anledningarna till att jag valt att fokusera på och undersöka ungdomars kodväxling är att få en ökad medvetenhet om vilken funktion kodväxlingen har och i vilka situationer den är som mest framträdande.

Min uppsats har som syfte att undersöka i vilka situationer kodväxling till bl.a. engelska är som mest framträdande och när ungdomar talar *multietniskt ungdomsspråk* och vilken funktion denna varietet har. Jag kommer först och främst att koncentrera mig på *metaforisk* och *situationell kodväxling*, dvs. funktionen av kodväxlingen och den kodväxling som sker vid olika bundna situationer (Börestam & Huss 2001:75). Vidare kommer jag att undersöka vilken slags *situationell kodväxling* som är i majoritet.

Jag kommer även att undersöka skillnaden mellan multietniskt ungdomsspråk och kodväxling, om det överhuvudtaget finns någon, genom att observera hur ungdomar använder sig av dessa båda. Ibland är det svårt att avgränsa de båda. Till min hjälp att avgöra detta har jag Ulla-Britt Kotsinas och Dogge Doggelitos lexikon *Förortsslang* (2004). Jag finner det intressant att studera de båda och jämföra dessa fenomen för att se var likheter och olikheter uppkommer.

Min uppsats koncentrerar sig på den kodväxling som andraspråkselever gör, även om undersökningsmaterialet omfattar både en- och tvåspråkiga elever. Jag kommer alltså inte kommentera materialet i den mån det rör sig om enspråkiga elevers kodväxling.

Ungdomars sätt att interagera och kommunicera är något som alltid är aktuellt och ofta skapar debatt och genom att utföra denna undersökning vilken även innefattar hur pedagogers attityder påverkar ungdomars val av språklig varietet hoppas jag kunna få svar på några av de frågor jag tidigare ställt mig.

2. Syfte

Mitt syfte med den här uppsatsen är att undersöka förekomsten av kodväxling och multietniskt ungdomsspråk i tre olika inlärsituationer samt under rastaktiviteter. De frågor jag ämnar söka svar på är:

- i vilka situationer används multietniskt ungdomsspråk?
- när förekommer kodväxling?
- mellan vilka språkliga varieteter sker kodväxling?
- vilken funktion fyller multietniskt ungdomsspråk?
- vilken funktion fyller kodväxling?
- påverkar lärarnas attityder ungdomarnas val av samtalsvarietet?

3. Tidigare forskning

Sociolingvister forskar om språket som ett socialt och kulturellt fenomen och hur det har olika funktioner i olika sociala situationer i motsats till traditionell lingvistik där man främst ser språket som ett enhetligt system. När sociolingvistik blev mer etablerat och erkänt påbörjades det forskning och undersökningar om ungdomsspråk.

Kodväxling har länge ansetts vara ett mindre intressant fenomen med lägre forskarstatus och inte förrän på 1970-talet började forskare ändra åsikt om saken. Dels ansågs kodväxling vara en kommunikativ strategi och dels en symbol för gruppidentitet och solidaritet, särskilt inom minoritetsgrupper (Park 2004:299).

3.1 Ungdomsspråk – multietniskt ungdomsspråk

Enligt Ingrid Hasund, språkforskare, är ungdomsspråk helt enkelt det språk man talar när man är ung (Hasund 2006:9). Det handlar dock snarare om en *ungdomlig samtalsvarietet* än ett speciellt språk och det är svårt att korrekt benämna den språkliga varietet som ungdomar talar. Det är skillnad på ungdomsspråk och multietniskt ungdomsspråk där det senare representerar den samtalsstil som används av ungdomar i de invandrartäta förorterna. ”Ett

alternativ är *multietnolekt*, som med suffixet *-lekt* anknyter till dialekt och sociolekt men visar att det är fråga om ett språkbruk med mångkulturell och mångspråkig bakgrund” (Gunnarsdotter Grönberg 2007:238). Den vedertagna termen är dock multietniskt ungdomsspråk (Fraurud & Bijvoet 2004:401). Enligt Kotsinas (2000:16) används en ungdomlig samtalsstil dock av människor i alla åldrar, då för att framhäva sin ungdomlighet. Alla människor, även ungdomar, kan delas in i olika subgrupper som utgår ifrån olika sociala variabler, såsom ålder, kön, samhällsklass och yrkesgrupp. Människor delas också in efter fritidsintressen, musiksmak och religionstillhörighet. Enligt Kotsinas är ungdomar ”ingen enhetlig massa” utan ordet kan innefatta många olika människor som har vitt skilda intressen (Kotsinas 2000:16).

Många unga idag använder sig av språket för att markera grupptillhörighet. Det finns en rad olika namn och benämningar på de språkvarieteter som talas av ungdomar i framförallt invandrartäta områden i storstadsområdena. Hjällboitiska, gårdstenska och förortsslang för att nämna några. Men även ungdomar i andra områden använder sig av en ungdomlig samtalsstil.

I samhällen där flera språk förekommer sida vid sida kan två- eller flerspråkiga personer välja att använda ett av språken i en viss situation för att markera solidaritet med eller avståndstagande från exempelvis personer eller grupper med andra politiska eller religiösa åsikter eller annan social ställning. Men även i enspråkiga samhällen kan människor med sitt språk markera solidaritet och identitet, opposition och distans (Kotsinas 2000:19).

Förutom att använda sig av ett annat språk för att påvisa grupptillhörighet används också så kallade *stilmarkörer*. Det kan handla om subtila drag som växling av dialekt eller en särskild intonation av ord.

Det vi idag kallar multietniskt ungdomsspråk har uppstått med hjälp av olika socioekonomiska förändringar, migration och liknande (Kotsinas 2000:19). Den variant som främst kallas multietniskt ungdomsspråk eller *förortssvenska* undersöktes först i stadsdelen Rinkeby, nordväst om Stockholms centrum på 1980-talet, och gav namn åt företeelsen, dvs. *Rinkebysvenska*. Där talade de unga, som hade många olika modersmål, med varandra på en slags modifierad svenska. De använde sig dessutom av ord från hela världen. Denna modifierade svenska skiljer sig också ifrån vanligt ungdomsspråk, både vad gäller uttal och grammatiska strukturer men främst vad gäller slanguttryck och vissa samtalspartiklar (Kotsinas 2005:238).

Enligt Kotsinas tycks varianter av multietniskt ungdomsspråk ha vissa drag gemensamt, t.ex. uppfattas språket som stöttigt med en annorlunda prosodi. Skillnaden mellan korta och långa vokaler är dessutom mindre tydlig. En överanvändning av prepositionen *på* är också märkbar (Kotsinas 2005:247).

Det språk som anses vara normen brukar kallas standardspråk. Med standardspråk menas vanligen ett relativt neutralt språk utan stark dialekt åt varken det ena eller det andra hållet. Dessutom ändras normen för standardspråket allt eftersom.

Standardspråk har vanligen sin historiska bakgrund i varieteter som vid en viss tid talas av personer med högt socialt anseende, och de hör också nära samman med de dialekter som talas i kulturellt och/eller politiskt inflytelserika centra (Kotsinas 2000:163).

Enligt Kotsinas har detta språk högre status, och de som ligger långt ifrån standardspråket vad gäller dialekt, sociolekt och andra varieteter betraktas således ligga på en lägre språklig nivå och anses ibland ha rentav felaktigt språkbruk.

I ett samhälle som det svenska behöver vi alla då och då använda ett någorlunda neutralt, dialektalt ofärgat språk. Men ingen människa använder i alla sammanhang standardspråket, och vi bör vara försiktiga med att döma dem som föredrar talstilar och språkliga varieteter som *i sitt sammanhang* fyller andra behov än dem standardspråket är ämnade för (Kotsinas 2000:166).

Ungdomar använder ibland språket för att bearbeta sina erfarenheter och för att visa gruppstillhörighet och tillika tillhörighet i samhället (Fraurud & Bijvoet 2004:402).

Den senare tidens forskning visar att det språk som ungdomar talar visar på en viss talang beträffande språkliga konstruktioner.

Kotsinas beskriver i "Ungdomsspråk" en talstil som ungdomar använder sig av som kallas för *närhets- och engagemangsstilen*: man pratar helst om personliga ämnen, man byter samtalsområde väldigt snabbt, och man väntar knappt på svar från sina samtalsdeltagare. Man talar hastigt och tempot är högt. Pauser är inte accepterade och man avbryter och kommenterar varandra. Röststyrkan varierar och man pratar gärna med en dramatisk effekt. Snabbhet, närhet och engagemang är det som styr denna samtalsstil (Kotsinas 2000:55). Hasund har också beskrivit denna samtalsstil och tillför

ytterligare några exempel som ofta återfinns: ljudhärmande ord, citatmarkörer såsom ”oh jag bara ’wow!’ liksom”, otydlig artikulation samt användning av *starka* uttryck såsom *älskar* och *hatar* (Hasund 2006:128).

3.1.1 Slang och svordomar

Slang har alltid varit ungdomens varumärke. Det har i alla tider använts för att markera gruppstillhörighet och avståndstagande (Hasund 2006:59). Enligt Hasund finns det tydliga skillnader i bruket av slang om man tittar ur ett geografiskt, socialt eller etniskt perspektiv. Familjer har egna slangord och vänkretsar använder sig av egenknåpade slanguttryck. Det skapar helt enkelt samhörighet (Hasund 2006:59).

En del slanguttryck sprider sig och förstås så småningom av den stora massan, andra förblir små och mindre spridda. Det är emellertid skillnad på slang och på dialekt enligt Hasund. Dialekt är begränsat till ett specifikt geografiskt område och så är inte fallet med slang. Det finns dock ord som är svåra att kategorisera. Slang är inte heller fackspråk enligt Hasund även om vissa yrkesgrupper använder sig av specifika ord som bara används inom yrkesområdet. Inte heller svordomar räknas som slang (Hasund 2006:61). Ord som rör sexualitet, kropp och som har en nedvärderande betydelse är dock i majoritet om man tar en titt i den ovan nämnda *Förortslang* (Kotsinas & Doggelito 2004). Boken är ett resultat av möten Kotsinas och Doggelito emellan med uppgift att ge en mer nyanserad och uppdaterad bild av de ord och uttryck som ungdomar i ”betongförorter runt Sveriges storstäder” (Kotsinas & Doggelito 2004) använder sig av. Kotsinas menar att de allra flesta slangord också uttrycker en attityd eller en känsla, förutom sin egentliga betydelse (Kotsinas 2003:22).

3.2 Kodväxling

Kodväxling brukar vanligen definieras på följande sätt

Ett vanligt fenomen hos två- eller flerspråkiga är att de använder olika språk i olika situationer. Ett annat fenomen är att de växlar mellan språk i en och samma kontext. Denna omväxlande användning av mer än ett språk i ett och samma samtal kallas kodväxling (Park 2004:297).

Kodväxling anses dels vara en kommunikativ strategi och dels som en symbol för gruppidentitet och solidaritet, särskilt inom minoritetsgrupper (Park 2004:299).

Enligt Park är kodväxling något som sker undermedvetet och yttrar sig i en och samma kontext, ibland inom ett och samma yttrande och inom en och samma mening. Ibland sker kodväxling till och med i samma ord (Park 2004). Forskning om kodväxling har först och främst skett bland två- eller flerspråkiga talare (Park 2004:297) men det är ett fenomen som även uppstår bland enspråkiga. En flerspråkig individ är enligt Tore Otterup någon ”som använder eller kan använda fler än ett, dvs. två eller flera språk i de flesta situationer i enlighet med sina önskemål och samhällets krav” (Otterup 2005:13).

Enligt Ladberg innebär kodväxling att man som flerspråkig individ växlar sitt språkbruk, men detta sker alltså även om man endast behärskar ett språk. Man växlar då inte från olika språk utan man byter dialekt eller stilnivå på sitt språk. Detta är något som alltid sker medvetet, till skillnad från interferens som sker när inläraren har svårt att skilja språksystemen åt.

Kodväxling är funktionellt, men missuppfattas av många som om det vore ett tecken på språklig förvirring, okunnighet eller lättja (Ladberg 2000:106).

Enligt Ladberg är språket kommunikation och en social företeelse och barn och ungdomar väljer språk som talas av dem som de älskar, de som de vill höra ihop med och det som uppmuntras och värderas högt av omgivningen. Dessutom är ”behovet att höra till, att vara som andra, att inte utmärka sig negativt utan smälta in i en grupp eller ett sammanhang, en mycket stark drivkraft i all kommunikation” (Ladberg 2003:91).

3.2.1 Teorier om kodväxling

Kodväxling är dock mer komplicerat än så. Det finns två större inriktningar inom kodväxlingsforskningen, den ena utgår ifrån det språkliga utfallet av kodväxlingen, till vilken Hasselmos morfemordning från 1974, Poplacks tvåvillkorsmodell från 1980 och Myers-Scottons matrisspråksmodell från 1993 hör. Dessa tre diskuterar underliggande grammatiska regelmässigheter¹ (Håkansson 2003:131) och det är en teoretisk och metodisk svårighet att avgränsa dessa.

Den andra inriktningen, från vilken jag tar min utgångspunkt i min undersökning, bygger på ett interaktionistiskt synsätt, dvs. att man istället undersöker interaktionen individer emellan. Denna inriktning delas in i två kategorier, den *situationella* och den *metaforiska*. ”Situationell växling är en

¹ För vidare information om dessa se Hasselmo (1974) *Amerikasvenska*, Poplack (1980) *Linguistics* och Myers-Scotton (1993) *Duelling languages. Grammtical structure in code-switching*.

konventionaliserad växling som förorsakas av en förändring i den aktuella talsituationen, t ex ny samtalspartner, växling av plats eller ämnesbyte” (Park 2004:297). Detta innebär alltså att en eller flera samtalsdeltagare förändrar sitt språk när situationen förändras. Den andra typen av växling definieras av Park på följande vis: ”metaforisk växling berör däremot kommunikativa effekter som talarna vill uppnå och används för att anspela på andra förhållanden, t ex för att skapa en känsla av intimitet” (Park 2004:298). Gumperz och Blom skiljer på de två inriktningarna på följande sätt: ”an important distinction is made between *situational switching*, where alternation between varieties redefines a situation, being a change in governing norms and *metaphorical switching*, where alternation enriches a situation, allowing for allusion to more than one social relationship within the situation” (Gumperz & Blom 1972:409).

Enligt Kotsinas kan dessa kodväxlingar utlösas av en så kallad *trigger* (Kotsinas 2005:49). ”En sådan trigger kan till exempel vara att en person som förbinds med ett visst språk kommer in i rummet. En annan trigger kan vara att talaren råkar låna in ett ord ur det ’andra’ språket, i det här fallet modersmålet, och därefter fortsätter på detta språk, utan att själv märka att han växlar språk” (Kotsinas 2005:49).

Blom och Gumperz, har ett sociolingvistiskt perspektiv och de menar att ”medlemmarna i ett flerspråkigt samhälle associerar de olika språken med skilda funktioner och olika kulturella värden” (Aarsaether 2004:32, se även Gumperz & Blom 1972:37). De anser vidare att det finns ett informellt och ett formellt språk och genom att använda sig av dessa språkliga varieteter vid olika tillfällen kan varierande sociala identiteter tas i anspråk (Aarsaether 2004:33). Enligt Gumperz och Blom finns det sex stycken olika sätt att situationellt kodväxla på (Gumperz & Blom 1972:424–434, diskuterad i Börestam och Huss 2001:78–79).

Dessa är:

- citat/återgivande av tal
- språkval som ett sätt att markera vem ett yttrande är avsett för
- interjektioner
- repetition
- intensifiering av budskapet
- personifiering och markering av närhet

Gumperz beskriver även kontextualiseringsmarkörer som påvisar olika aspekter i ett budskap. Till de vanligaste sådana hör (i enspråkiga sammanhang men även i flerspråkiga) prosodiska drag så som intonation,

röstfrekvens, talhastighet, röstvolym och kvalitet (Gumperz 1999:101, Börestam & Huss 2001:23).

Metaforisk kodväxling innebär alltså att man kodväxlar för att ge orden eller fraserna olika värdeladdningar, detta enligt Gumperz och Blom (1972). Enligt Börestam & Huss nås ”denna effekt just i spänningsfältet mellan ett prestigeladdat officiellt språk och ett språk som primärt brukas för familjära angelägenheter” (Börestam & Huss 2001:75). Gumperz & Blom (1972:87) genomförde en undersökning i Burundi där man fann att vuxna människor, både män och kvinnor, i alla åldrar och från alla samhällsgrupper, hade lärt sig i vilka situationer man kunde vinna på varietetsväxling samt vilka retoriska tekniker som var användbara.

Charlotte Haglund genomförde under läsåret 1998-99 en fallstudie av nio elever. En del av undersökningen handlade om språkliga konstruktioner av identitet. Där står att läsa att ”elevernas beskrivningar av hur de blandar flera språk belyser också hur de väljer att positionera sig i förhållande till lärarnas, kamraters och föräldrars förväntningar” (Haglund 2004:379). Haglund kom även fram till att kodväxlandet också påverkade hur eleverna uppfattades och positionerades av omgivningen. ”Elevernas gemensamma gruppidentitet konstrueras när de positionerar sig i förhållande till omgivningens förväntningar” (Haglund 2004:380).

Kodväxling bland yngre barn har undersökts av Jakob Cromdal, forskare i socialt samspel vid Linköpings Universitet, som bl. a kom fram till att när ett barn växlar kod följer de andra generellt efter. Detta fenomen uppstår heller inte överallt eller när som helst i ett samtal utan är kontextbundet (Cromdal 2000:112) vilket stöds av Gumperz och Bloms teori om *situationell kodväxling* (Gumperz & Blom 1972:424–434).

3.2.2 Kodväxling i förhållande till lån och interferens

Det är inte helt enkelt att skilja på kodväxling och lån i forskningen men det kan vara av stor vikt i forskningssammanhang att göra det (Park 2004:313). Vissa menar att då det handlar om enstaka ord är det inte kodväxling som sker medan andra hävdar motsatsen.

Enligt Poplack (1991, diskuteras i Park 2004) är kodväxling respektive lån resultatet av olika lingvistiska processer. Lån karakteriseras av att de morfosyntaktiskt ändras till det dominerande språkets form medan kodväxling innebär att de behåller sin form. Poplack delar också in lånen i etablerade och tillfälliga lån. En annan definition är att det endast är tvåspråkiga som kodväxlar medan enspråkiga lånar (Håkansson 2003:127). Hammarberg definierar interferens på följande sätt: ”interferens uppstår när

individen identifierar element (fonem, ord, grammatiska mönster) i andraspråket med motsvarigheter i sitt primära språk och underkastar dem det primära språkets regler” (Hammarberg 2004:31).

Jag kommer i min uppsats inte närmare titta på det här fenomenet.

3.2.3 Kodväxling i förhållande till blandspråk

Vissa forskare menar att när barn i lägre åldrar blandar samman sina språk så sker detta omedvetet och är inte ett exempel på kodväxling. Andra hävdar att barn redan i tidig ålder har en välfungerande och medveten växling emellan språken (Håkansson 2003:125). Enligt Lainio har begreppet blandspråk tidigare haft en negativ klang men numera är forskarna relativt ense om att blandspråk endast används av barn men när äldre talare blandar språk så är det kodväxling. Det vill säga att det handlar om att språkhandlingarna är mer eller mindre medvetna (Lainio 2007:285).

3.2.4 Kodväxling i förhållande till multietniskt ungdomsspråk

I ett samhälle där fler än ett språk brukas av dess invånare uppstår enligt Blom och Gumperz det som kallas situationell kodväxling (Gumperz & Blom 1972:424). Det vill säga att kodväxling uppstår i olika föränderliga situationer. Likväl uppstår multietniskt ungdomsspråk, dvs. en språklig varietet som ungdomar sinsemellan talar (Fraurud & Bijvoet 2004:398). Multietniskt ungdomsspråk är en utav de språkliga varieteter till vilken ungdomar växlar.

4. Material och metod

4.1 Metodiska utgångspunkter

Huvudsakligen har en kvalitativ ansats använts då föreliggande uppsats avser att undersöka människors sätt att resonera eller reagera, eller att särskilja eller urskilja varierande handlingsmönster, och enligt Trost så är en kvalitativ studie då rimlig (Trost 1993:13).

Att bedriva kvalitativ forskning handlar inte om att samla in kvantifierbar data för att kunna generalisera, jämföra och dra slutsatser, utan det handlar om att tolka meningsfulla relationer människor emellan (Kvale 1997:17).

Att begränsa sig till ett par metoder som jag har valt att göra, det vill säga genomföra intervjuer med pedagoger samt spela in och observera ungdomars

kodväxling och användning av multietniskt ungdomsspråk, innebär att jag valt bort en mängd andra metoder och dess fördelar och detta är jag givetvis medveten om.

Eftersom jag i enlighet med tidigare forskning skiljer mellan kodväxling och multietniskt ungdomsspråk avser jag undersöka huruvida ungdomar kodväxlar eller talar multietniskt ungdomsspråk och vilka faktorer som påverkar valet dem emellan. För att avgöra detta har jag till min hjälp använt ordboken *Förortsslang* skriven av Ulla-Britt Kotsinas och Dogge Doggelito (2004). Företrädesvis har jag kategoriserat ord som återfinns i *Förortsslang* som multietniskt ungdomsspråk med avseende på deras funktion och form. Problem som kan uppstå torde vara att det finns många lokala varianter av ord samt att multietniskt ungdomsspråk snabbt och ofta ändrar karaktär. Jag har tagit detta i beaktande vid analysen av mitt material och diskuterat med ungdomarna i de fall då jag var osäker.

4.2 Undersökningens upplägg

Jag utförde en provobservation i inledningen av mitt uppsatsskrivande för att försäkra mig om att jag valt rätt utgångspunkt i fråga om metodval eftersom ”utprovningen kommer att visa på de brister som finns i observationsschemat med avseende på t ex kategoriernas innehåll, tidsaspekter och registreringsmöjligheter” (Patel & Davidson 1994:80).

Jag har i förväg utarbetat ett observationsschema (se bilaga 1) med utgångspunkt i Gumperz sex kodväxlingskategorier (Börestam & Huss 2001:78f.) för att ha en högre medvetenhet om vad jag kommer att observera. Denna slags observation kallas för strukturerad observation (Patel & Davidson 1994:76). Den definieras på följande vis: ”strukturerade observationer förutsätter att vårt problem är så väl preciserat att det på hela taget är givet vilka situationer och vilka beteenden som ska ingå i observationen” (Patel & Davidson 1994:74). Patel och Davidson rekommenderar att observationsschemat skall innehålla mellan 10 och 20 kategorier för att vara så täckande som möjligt. Dessutom får det inte råda någon möjlighet att ett beteende passar på fler än en kategori. Jag har valt att vara icke-deltagande då jag vill minimera påverkan på resultatet genom min närvaro, vilket naturligtvis ändå är svårt att undvika. Det jag bestämde mig för att ändra på var att använda mig av observationsschemat vid rastaktiviteter samt under lektionstid då jag har möjlighet att fokusera på en grupp i taget. Kategorierna jag avsett använda mig av korrelerade väl med de uppgifter jag fick och kunde enkelt föras in i schemat. Jag fann det också

tillfredsställande att de uppgifter jag fick under provobservationen inte innebar några svårigheter att registrera rent tidsmässigt.

Vidare har jag valt att observera sex olika lektioner, även dessa med hjälp av observationsschemat. För att undersöka pedagogernas attityder gentemot elevernas språkbruk har tre intervjuer genomförts. Jag har valt att genomföra en *öppen intervju* med en kvalitativ ansats dvs. med öppna frågor och strukturerad i den form att jag har valt ut vissa delar, moment och områden som jag är mer intresserad av (Patel & Davidson 1994:62). Utformningen av dessa intervjuer är gjorda med en låg grad av standardisering och en låg grad av strukturering (Patel & Davidson 1994:60). Detta med syftet att kunna utveckla intervjun under tiden och för att ge intervjuobjektet tid och utrymme att reflektera och för att kunna göra en kvalitativ analys av resultaten (Patel & Davidson 1994:62).

4.3 Genomförande

Under de lektioner jag besökt har jag intagit en icke-deltagande position efter att först ha presenterat mig och mitt ärende och observationerna i klassrumsmiljö utfördes utan svårigheter. Pedagogerna var positiva till observationerna och eleverna hade kännedom om att de vid vissa tillfällen spelades in. Det som först och främst observerades var elevernas kodväxling, med fokus på den situationella kodväxlingen.

Svårigheten i detta ligger i att det inte är helt klart när situationen omdefinieras. Räcker det med att en ny person tillkommer? Att tid och rum förändras? I min undersökning arbetar jag utifrån att situationen omdefinieras vid ett nytt lektionstillfälle. Varje nytt lektionstillfälle innebär en annan lärare, en annan lokal och andra förutsättningar och regler. Nya klasskompisar innebär också att situationen måste omdefinieras vilket kan vara fallet från en lektion till en annan. Det metaforiska syftet med kodväxlingen noterades också.

För att undersöka rådande förhållanden på skolan har jag även valt att kort intervjua de pedagoger vars lektioner jag har besökt om åsikter, attityder och regler. En är svenskalärare med en klassrumssituation som innebär ett relativt styrt arbetssätt. Den andra är hem- och konsumentkunskapslärare med en klassrumssituation som innebär att eleverna får ta eget ansvar att följa de instruktioner som ges men reglerna i "köket" är inte lika stränga som i övrig undervisning. Den tredje pedagogen arbetar som samhällskunskapslärare och arbetar mycket med bland annat grupparbeten vilket innebär ett mer självständigt arbetssätt för eleverna. Pedagogerna var positiva till att medverka.

Svårigheterna i studiens genomförande inföll under observationerna av rastaktiviteterna. Ungdomarna var till en början allt för medvetna om min närvaro men under veckan släppte det och de samtalade sedan fritt utan att ge mig någon närmare uppmärksamhet när jag rörde mig mellan matsalen, rasthallen och skolgården.

Vidare har jag varit en icke-deltagande observatör vid rastaktiviteter, och eftersom det enligt Fangen är "en fördel att göra anteckningar omedelbart efter varje arbetspass på fältet" vid observationer av språklig slang och "andra miljöspecifika uttryckssätt" så har jag antecknat redan under observationen (Fangen 2005:84) vilket sedan har varit till god hjälp vid analys av mitt material.

Det förekom betydligt fler interjektioner än de jag noterat i resultatdelen, det framkommer ändå tydligt att de är i majoritet. Det råder också en del svårigheter att föra in frågeord på engelska, t ex *so? Huh? How?* Svårigheter uppstår också kring enstaka ord som uttrycks på engelska, t ex *cash, crazy* och *downtown*. I flera av fallen med dessa ord är de så väl integrerade i språket att de knappast går att urskilja som kodväxling, snarare handlar det om lånord som antagit svenska former. Kategori nr 6, personifiering av budskapet, kan om möjligt utelämnas då jag inte någonstans funnit exempel på detta.

4.4 Urval och avgränsningar

I de nordöstra delarna bor det till största del människor med annat modersmål än svenska vilket var anledningen till att jag valde att genomföra min undersökning i den delen av Göteborg. Drygt en tredjedel (37 procent) av de utrikesfödda göteborgarna bor i nordost och utgör t ex 50 % av befolkningen i Gunnared och 45,3 % av befolkningen i Lärjedalen (<http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf>).

Nordöstra Göteborg består av stadsdelarna Gamlestaden, Kortedala, Utby, Kviberg, Lövgärdet, Rannebergen, Gårdsten, Angered Centrum samt Agnesberg, Hammarkullen, Hjällbo, Eriksbo, Linnarhult, Gunnilse och Bergum. I de nordöstra stadsdelarna finns det 41 stycken skolor varav 13 stycken är högstadieskolor. För att utse en skola för studie drog jag lott. Byråsekreteraren på den skola som sedermera legat till grund för mitt materialinsamlande gav mig namnet på tre lärare vid vars lektioner jag kunde medverka. Jag hade i förväg uttryckt en önskan om en hem- och konsumentkunskapslärare, en lärare i svenska och en lärare i samhällskunskap och så blev också fallet. Jag fick även tillstånd att uppehålla mig i rasthall och på skolgården för att på så sätt kunna observera

elevernas språkbruk med löfte om att elevernas identitet skulle hållas hemlig.

Jag besökte skolan i en veckas tid för att observera rastaktiviteter och medverkade på sex lektionstillfällen. Omfattningen på mitt material är lagom stort för att kunna dra vissa slutsatser och skönja vissa mönster och enligt Kvale är det ”genom koncentrationen på enskilda fall möjligt att i detalj undersöka ett specifikt beteende i förhållande till dess omgivning och att utarbeta logiken för detta förhållande” (Kvale 1997:98).

4.5.1 Deltagare

Det finns ungefär 350 elever på skolan och de går i årskurserna sex till nio. En majoritet av skolans elever är födda utomlands eller har föräldrar som är det. De lektionstillfällen jag medverkat vid har ett elevantal på mellan tio och sjutton. Vid rastaktiviteter har jag observerat grupper om killar och grupper om tjejer. Blandade grupper hade jag inte möjlighet att observera på grund av att det vid mina observationstillfällen inte fanns dessa konstellationer.

4.5 Representativitet

Jag avser mig undersöka om ungdomar kodväxlar eller pratar multietniskt ungdomsspråk. Genom att observera och spela in ungdomar i dels klassrumssituationer och dels under rastaktiviteter anser jag mig ha tillgång till en stor del av ungdomars vardag. Jag kan dock inte generalisera mina resultat till att gälla utanför denna miljö och det är inte därför jag genomfört denna undersökning. Det jag kommit fram till i min undersökning gäller en specifik klassrumssituation och under en liten del av rastaktiviteterna.

5. Resultat

Här har jag samlat ett antal observationer för att exemplifiera kodväxlingens form och funktion samt det multietniska ungdomsspråkets funktion. Se bilaga nr 2 för transkriptionsnyckel. Namn på personer samt platser och Ortsnamn är fingerade. De fyra första observationerna bygger på anteckningar och är därför inte helt fullständiga.

5.1 Samtalsobservationer

Exempel 1 – rast

A: - Vilka är det som kommer ikväll, **ey**?

B: - Ah, det är vi och så kommer han, Robin **svennen**, och han tar med sig **booze**. Kanske kommer några från Storby också.

C: - Vart ska vi vara då? Jag [ohörbart] hinner ens. Jag får se.

A: - Ja men sluta **jiddra**, klart du hinner.

C: - **Ey, booba**, hemma hos dig eller?

B: - Ja, [ohörbart]. Kom igen nu, **my man**.

C: - Hehe, jo jag... [ohörbart]. **Inshalla**, du vet.

Här är det förutom själva samtalsämnet också valet av ord som ungdomarna använder som markerar att man hör ihop. Man har speciella smeknamn för varandra och använder dessutom ett ord som har med islam att göra. *Ey* har funktionen att markera vem budskapet är avsett för, *svennen* har för avsikt att markera vem det är man samtalar om. *Jiddra* är ett slanguttryck för att "prata strunt" och verkar antagligen i syftet att endast innegruppen förstår innebörden. *Ey* och *booba* fungerar troligen som smeknamn och markerar mottagare, *my man* skapar möjligen intimitet och gruppkänsla. *Inshalla* betyder ungefär "om Gud vill" och även detta påvisar uppenbarligen gruppkänsla och grupptillhörighet. Trots att detta är ett kort samtal så innehåller det ett flertal ord som förstärker grupptillhörigheten. Alla elever jag observerat samtalar stötigt och med en otypisk svensk prosodi vilket enligt Kotsinas (2005:237) är ett av dragen som är typsikt för multietniskt ungdomsspråk.

Exempel 2 – rast

A: - **Ey nachos!** Såg ni Cops igår? Jag höll på att garva ihjäl mig.

B: - Du menar med han [ohörbart]. Han dog nästan ju. Han ba **axa** och hoppa rätt ut. Helt **crazy**.

A: - Åh den där bruden. [Ohörbart]. Värsta **cujon**, haha!

C: - Samma som i förrgår. Hon som gick på **chalo**, helt **loco**.

B: - Ja vet, ja vet. När ska vi samlas ikväll? När är matchen?

A: - [Ohörbart] var halv sju. Ska messa Andres sen. Fan vad gott det är idag!

Lärare: -Ta inte mer än du orkar äta upp!

A: - *Ta inte mer än du orkar äta upp!* [förlöjligande repetition]

Redan i inledningen skapas en grupptillhörighet. Gruppen som samtalar består av ungdomar från Sydamerika och de fetade orden är exempel på ord som har sitt ursprung där. Vissa av orden böjs också efter det svenska systemet. För någon ”som inte delar kod” med övriga är mycket av det som sägs obegripligt. Samtalsämnena växlar hastigt och tempot är högt vilket som tidigare nämndes är karakteristiskt för *närhets- och engagemangsstilen* (se s. 5-6). *Ey nachos* är ett sätt att inleda samtalet och förstärka gruppidentiteten och vi-känslan, *axa* är ett slangord vilket enligt *Förortsslang* betyder ”springa” alternativt ”sticka”. Ordet *crazy* innebär en svårighet att definiera då det trots sin förekomst i *Förortsslang* är ett väl vedertaget ord som används i stor utsträckning av övriga talare. *Cujo* betyder ”galen hund” men har här betydelsen av en arg och illasinnad människa. Det är dessutom kongruensböjt efter svenskans grammatiska system vilket skulle kunna tyda på att det är interferens då det inlånade ordet ändrar form enligt målspråkets regler. Min tolkning är dock att det är multietniskt ungdomsspråk delvis på grund av att det återfinns i *Förortsslang* och för att ordet här inte har någon speciell funktion enligt Gumperz kodväxlingsmodell. Orden *chalo* och *loco* fyller inte heller någon särskild funktion förutom att förstärka personbeskrivningen. ”*Ta inte mer än du orkar äta upp*” är en mycket typisk kodväxlingssituation där talaren har som syfte att förlöjliga personen han eller hon härmar. Frasen uttalas på standardspråk för att ytterligare distansera sig från personen. Eleverna använder även här den stötiga samtalsstilen.

Exempel 3 – rast

A: - Han är ba så snygg. Asså jag svär. Jag kommer dö [ohörbart].

B: - Du har du mina **cash**? Förresten vad ska ni göra i helgen?

C: -Ja, ta det lugnt. **Ey, habibi** du får dem imorn, **wallah**.

A: - Vi har match på lördag. Hoppas att han kommer å tittar. Du kan väl också kolla. Vi kan hänga efter sen.

B: -E de på Björnskolan?

A: -**Jao**. It sure is! **Ey**, Mirellie har hon kvar dina svarta jeans?

C: -Ja, hon har haft dom aslänge. Jag lovar, säkert två månader.

A: -Ja men åh jävla **puta**. Kan du inte msn:a hon å be å få dom till imorn. Så kan jag låna dom. HAHA. Ja, men **shyrre**, kom igen då.

C: -**Yeah right**. Tänker inte låna ut fler kläder.

B: -Ja tror förresten [ohörbart]. En sån Nike-hoody.

C: -**Oh my god**, den har varit borta aslänge ju. **Sheytan**, fixa den tills imorn.

A: -**Chop-chop**. *Nu börjar svenska-lektionen*. [standardspråk] **Ey, jalla** då!

De här tjejerna talar alla med ett snabbt tempo. Det råder en ganska tuff jargong dem emellan och de växlar otvunget mellan svenska och engelska uttryck. Även ord med arabiskt ursprung förekommer. Samtalsämnena växlar hastigt och för en utomstående är det svårt att följa konversationen. Ordet *cash* är liksom i ovanstående exempel (ang. *crazy*) svårt att definiera. Det är om möjligt än mer vedertaget och har förmodligen syftet att ta språket ifrån standardformen, *kontanter* skulle i detta sammanhang ses som aningen högrävsande. *Ey* (i alla situationer) och *habibi* är smeknamn eller tilltalsnamn vilka troligen har syftet att öka gruppkänslan och minska spänningar inom gruppen. *Wallah* betyder ungefär ”jag lovar” eller ”jag svär”. *Jao* är en annan form av *ja* vilken jag här tolkar som en gruppvarietet. *It sure is*, *yeah right* och *oh my god* fungerar som intensifiering av budskapet och går alla att kategorisera i Gumperz kodväxlingsmodell. *Putta* används i nedvärderande syfte och kan vara ytterligare ett sätt att förstärka vi- och domkänslan. *Shyrre* är en annan form av *schysst* och är väl använt av ungdomar, det samma gäller *jalla* vilket betyder ”skynda dig” eller ”kom igen”. Dessa ords funktion finner jag vara av ”slangkaraktär”, dvs. man använder dessa ord för att fylla ut språket och göra det till sitt eget. Ibland är avsikten troligen att utesluta andra eller så används det för att förstärka vi-känslan. Elev C använder sig inom kort tid av två icke-svenska uttryck, *oh my god* och *sheytan*, vilket jag anser vara ett tecken på språklig finurlighet. *Sheytan* är en svordom vilken ungefär har betydelsen ”satan”, även detta uttryck har troligen funktionen att förstärka och intensifiera budskapet i uttalandet. *Chop-chop* betyder även det att man ska skynda sig eller snabba på. I *Förortsslang* har det dock betydelsen ”stjåla, snatta” men så är alltså inte fallet här. Vissa slanguttryck kan alltså betyda olika saker för olika individer. Elev A påpekar sedan att ”*nu börjar svenska-lektionen*” med ett standardspråksuttal, antagligen med syfte att intensifiera budskapet. Alla elever jag observerat samtalar stötigt och med en otypisk svensk prosodi

vilket enligt Kotsinas är ett av dragen som är typiskt för multietniskt ungdomsspråk.

Exempel 4 – rast

A: -**Ey**, får jag bomma en? Haha, har du **baxat** dom?

B: -Men va fan, åh **chizo**. Nä. Här, ta en då.

Ungdomarna lyssnar på musik i mobilen.

C: Åh, den e så **grym** den här. Har ni **youtubat** den? [Ohörbart].

A: - Neh, hon tog det. Jävla **bakterie**. Men jag [ohörbart].

B: -**Look who's coming**. Fimpa rå. Haha, **holy shit!**

Vaktmästaren närmar sig.

Vaktmästare: - Säg inte att ni sitter och röker? Ni vet allihop vad som gäller.

Ungdomarna börjar prata persiska.

Vaktmästare: Hörde ni vad jag sa? Jag vill inte se detta igen.

A: -**Ja, ok. Det ska inte hända igen. Du behöver inte oroa dig. Kolla!**
[standardspråk] Håller upp ett tomt cigarettpaket.

Vaktmästaren går därifrån.

A: -Ah, att han orkar **jiddra**. **Ey, baffe!** [ropar]

Lärare: - Det är dags att gå in nu! [ropar]

B: - *Det är dags att gå in nu!* [förlöjligande repetition]

Situationen utspelar sig ute på skolgården under en rast. När en vuxen anställd på skolan närmar sig byter de till sitt modersmål, vilket är ett exempel på kodväxling. Vid en andra tillsägelse från den vuxne svarar en av ungdomarna på standardspråk, dvs. han växlar till ett språk som är förståeligt för den vuxne för att sedan återigen växla till multietniskt ungdomsspråk när han lämnat platsen. I det första läget när ungdomarna väljer att samtala på sitt modersmål sker detta som en markering för att utesluta den vuxne och inte släppa in honom i deras grupp. När den vuxne skärper tonen växlar en av ungdomarna till standardspråket. Dels handlar det antagligen om att vinna sympatier hos den vuxne för att visa att de är på samma nivå eller för att undermedvetet förklara för den vuxne att de är villiga att kommunicera. Som

en omedelbar respons på att vaktmästaren lämnar platsen växlar ungdomarna till multietniskt ungdomsspråk som för att återinföra och förstärka grupptillhörigheten. Samtalet innehåller en rad slanguttryck som återfinns i *Förortsslang*, alla med den tydliga avsikten att fjärma sig från standardspråket och stärka grupptillhörigheten.

Exempel 5 – lektion i svenska

Lärare: -Vad få ni är idag? Är alla andra sjuka?

A: -Ja, typ.

Lärare: -Vadå typ? Antingen är man väl sjuk eller så är man det inte. Ja, ja. Har ni läst Dagerman-texten?

B: -Den där med det döda barnet? Men åh, skärp dig då för fan. [vänder sig åt bänkkamraten]

A: -**Sorry!**

Lärare: -Just precis den. Att döda ett barn. Jag tänkte att vi kan se filmen också. Och så tänker vi på språket här inne.

A: -När ska vi se filmen?

Lärare: - Det kanske vi hinner idag, om ni har läst texten. Jag ska hämta teven.

Läraren går iväg.

A: -Har du läst den?

B: -Jo, jag gjorde det igår. Åh, **so boring!** Hörde du om Nina och Shalle? **He's so chizo!**

A: -Ja jag vet... Men tycker hon får skylla sig själv...

B: -Nä, vad fan. Det tycker inte jag. Asså det kanske inte ens är sant...

A: -**Yeah right.** Bara **PAM PAM!** [ljudhärmande]

Läraren kommer tillbaka.

Lärare: -Då ska vi se. Kan någon berätta för mig vad texten handlar om? Zarah? Har du läst den?

A: -Eh, ja alltså. Vi har så himla mycket nu. *Förlåt!* [standardspråk]

Lärare: -Ja, det är inte för min skull ni skulle ha läst den.

I denna undervisningssituation så anstränger sig eleverna för att inte använda så mycket slang eller kodväxling. De tonar också ner inslagen av multietniskt ungdomsspråk, vilket här innebär att de närmar sig standardspråkets prosodi och intonation. Det blir extra tydligt när elev A ursäktar sig om läxan som inte blivit gjord, uppenbarligen i syfte att söka förståelse hos pedagogen genom att närma sig henne med ett så standardiserat språk som möjligt. När pedagogen lämnat klassrummet använder de två flickorna uttryck på andra språk än svenska, bland annat *so boring* och *he's so chizo*. Elev A använder sig vid ett tillfälle av ett ljudhärmande ord vilket enligt Hasund (2006:128) är ett av de framträdande dragen i *närhets- och engagemangsstilen*. Eleverna talar med stötig samtalsstil. Under de lektioner i svenska som jag valt att observera har undervisningen i majoritet varit katederundervisning. Pedagogen stod för det huvudsakliga av "talet" och eleverna kommunicerade inte med varandra i någon större utsträckning.

Exempel 6 – lektion i hem- och konsumentkunskap

Lärare: -Idag ska vi arbeta med era provrätter. Alla ska välja en var å så träna på dom idag.

A: -*Idag ska vi arbeta med era provrätter...* [förlöjligande repetition, stockholmsdialekt]

Lärare: -Se, så. Det är för eran egen skull. Välj gärna samma som ni gjorde innan påsk, den kan ni ju nu.

B: -**Hey**, vilken ska du göra? [Hey har engelskt uttal] Fan, jag gillar inte ens chili con carne. Åh...

C: -**Oh, no. Shit!** Jag glömde min jacka hos Karin.

Lärare: -Stick iväg snabbt å hämta den då. Hon går på lunch alldeles strax.

C: -Kkk!

B: -Är vi tvungna att äta det sen?

Lärare: -Nej, ni har ju dessutom bamba sen. Vad får ni idag förresten? Så du får någon mat i alla fall.

B: -Okey, jag gör chili con carne. Utan *the bloody beans!* [brittiskt standardspråk]

Det här samtalet som utspelats under en lektion visar att situationen till stor del avgör vilken språklig varietet som väljs. Förutom en rad engelska ord och uttryck, vilket är ett språk eleverna utgår ifrån att läraren förstår, används endast svenska, detta är möjligtvis ett exempel på situationell kodväxling då situationen styr vilka ord och uttryck eleverna väljer. Ordet *hey* används i syfte att markera vem det är avsett för, i det här fallet en klasskamrat. Ordet *shit* är relativt mildt och därför räds inte eleven att använda detta. Elev B väljer att intensifiera budskapet på engelska, *the bloody beans!*, och han väljer att göra det på ett sätt som ligger nära det brittiska standardspråket vilket antagligen är en ytterligare markering om att böner inte faller honom i smaken. Lektionen i hem- och konsumentkunskap gav många exempel på kodväxling, t ex *don't worry man* och *everything's gonna be ok*, dessa uttryck har förmodligen syftet att intensifiera budskapet. Eleverna arbetade vid båda tillfällena med tillagning av olika maträtter och jobbade tillsammans i par. Två av eleverna var relativt nyanlända och använde sig således av merparten modersmål. Först och främst var olika interjektioner representerade, t ex *shit*, *fuck*, och *damn*. Inget utav orden gick att återfinna i *Förortsslang* och är därför kategoriserade som kodväxling. Uttrycken var först och främst på engelska men även inslag av elevernas modersmål förekom. Alla elever talade med en stötig samtalsstil.

Exempel 7 – lektion i samhällskunskap

A: **-Yo, yo! Check it out.** Kolla va jag fixa igår. Den e **grym! Swisch!** [ljudhärmande]

B: **-Woah.** Vad fick du **pröjsa?**

C:- Ja får se. **Jalla**, ge hit!

A: **-Tagga** ner. **Bamm!** [ljudhärmande] **Sheytan**, den e dyr asså. Men så **grym.**

D: -Ja såg han med, han som går i 9 e. Han **flashade** en sån förra gången. Du vet, när vi var på Storsjön.

A: -Ah, ja e rädd som fan, att nån ska ta den och så. Sover med den å allt, haha. Farsan har fixat, med abonnemang. Runt femhundra spänn i månaden.

B: -Vi kan göra filmer. Spela in matcher å så. **Wee, so cool!**

A: -Ja men å **kurva**, ta det lugnt!

Exemplet visar hur ungdomarna otvunget använder sig av engelska uttryck. *Check it out!* och *wee, so cool!* har förmodligen funktionen att intensifiera budskapet och höja stämningen i gruppen. Det här samtalet innehåller också två ljudhärmande ord: *swisch* och *bamm* vilket enligt Hasund (2006:128) är ett utav de framträdande dragen för *närhets- och engagemangsstilen*. Orden *grym*, *tagga ner* och *pröjsa* är slang och återfinns i *Förortsslang*, de har antagligen funktionen att distansera språket från standardspråket och på så sätt förstärka grupptillhörigheten. *Sheytan* och *kurva* är svordomar, troligen med funktionen att intensifiera budskapet. Användningen av ordet *flashade* är intressant då det böjts enligt svenska regler och antagit en svensk tempusändelse [-ade]. Det finns också ett exempel på en viss användning av prepositionen *på* vilket enligt Kotsinas (2005:247) karakteriserar multietniskt ungdomsspråk. Alla elever jag observerat samtalar stötigt och med en otypisk svensk prosodi vilket enligt Kotsinas (2005:237) är två av dragen som är typiskt för multietniskt ungdomsspråk. Vid de tillfällen jag besökte samhällskunskapsundervisningen arbetade de med ett geografiprojekt vid vilket eleverna var indelade i grupper om fyra. Grupperna var sammansatta efter efternamn och innehöll både tjejer och killar. Under dessa tillfällen fann jag exempel på både multietniskt ungdomsspråk och kodväxling, förutom de som är presenterade ovan: *why*, *but why*, *come on!*, *shit*, och *bitch*. Även här föreföll kodväxlingen ske på engelska och det multietniska ungdomsspråket var representerat av den stötiga samtalsstilen och den annorlunda prosodin samt enstaka ord vilka jag senare funnit i *Förortsslang*, t ex *kurva* och *hossie*. Eleverna samtalade med pedagogen på samma sätt som med varandra och gjorde således ingen skillnad på samtalspartner, förutom vid ett tillfälle då en elev upprepade vad pedagogen sagt på ett förlöjligande sätt, antagligen för att distansera sig från honom och söka bekräftelse i gruppen.

5.2. Lärarintervjuer

5.2.1. Svenska

Den pedagog jag först intervjuade är en kvinna i övre medelåldern som undervisat i svenska samt svenska som andraspråk en längre tid, främst vuxna. Hon har dock inte varit anställd längre än ett år på den här skolan. Hon har själv svenska som modersmål och talar, förutom engelska och lite tyska, inget annat språk. Läraren i svenska anser att nivån på elevernas

svenska har blivit lägre, framför allt de senaste fem-sju åren. ”Man märker ju, på hur eleverna väljer att uttrycka sig, att det inte finns något större intresse vid att lära sig prata korrekt. Det är svordomar och könsord titt som tätt.” Jag undrar om det finns några speciella regler i hennes klassrum om hur man ska samtala med varandra. ”Nej, inte så nerskrivet, som bara jag har. Men hela skolan har antagit regler tillsammans och där står att man t ex inte får kalla varandra för nedvärderande saker eller kränka någon annan, vare sig fysiskt eller psykiskt. Fast visst vet eleverna vad jag förväntar mig av dem inne i klassrummet under lektionen.” ”Och vad är det du förväntar dig av dem?” Hon berättar att i hennes klassrum så ska man prata vårdat och så ska man prata svenska med varandra. ”Vad anser du vara ovårdat språk eller svordomar?” frågar jag. ”Jag tycker att svordomar är kraftuttryck eller sådant som anspelar på sexualitet och så vidare. Sen är det ju många som svär på sina modersmål också. Och säger nedvärderande saker till varandra och så. Det är ju väldigt svårt för oss, lärare, att kontrollera.” Vidare diskuterar vi multietniskt ungdomsspråk och om det är något som gör sig påmint i klassrummet. Pedagogen berättar för mig att det främst är ute i korridorerna och på rasterna som hon stöter ihop med det men att det i vissa fall också förekommer i hennes klassrum. Hon menar att hon märker en stor skillnad i hur eleverna pratar här jämfört med sina tidigare arbetsplatser och känner ibland en stor hopplöshet och irritation över en del av elevernas ovilja att lära sig. ”Det är såklart skillnad i motivation och mognad mellan vuxna och yngre elever”. Jag drar slutsatsen att pedagogen har en negativ syn på ungdomarnas olika språkliga varieteter och hennes attityd speglar av sig på lektionerna vilket belyses i exempel 5.

5.2.2. Hem- och konsumentkunskap

Hem- och konsumentkunskapsläraren jag träffar är en kvinna i medelåldern och hon har arbetat i över tio år på skolan. Jag inleder intervjun med att fråga om hon trivs med sitt jobb och om hon är nöjd med sin arbetssituation. Hon är nöjd och förklarar att det är eleverna som gör det så roligt att jobba och att hon är väldigt stolt över sin egen klass som gjort många framsteg det senaste läsåret. Hon är även stolt över sin arbetsplats och finner glädje i att få stifta bekantskap med så många olika varierande kulturer. Jag undrar hur hon ser på det språk, dvs. den samtalsstil som ungdomarna pratar, både i och utanför klassrummet. ”Ibland kan jag tycka att jargongen är lite väl hård, men jag antar att det är för att jag tillhör den äldre generationen och inte själv har växt upp i samma miljö som dessa barn.” ”Hur reagerar du på om någon talar ovårdat och svär och lever om under dina lektioner?” ”Självklart

så vill inte jag ha en arbetsmiljö som bara består av tjo och tjim och så men jag tycker mig ändå ha en hög toleransnivå gentemot sådant. Så länge eleverna gör det de ska göra.” Jag frågar henne om hon har några speciella regler för sitt klassrum, angående språkbruk och om det är någonting som eleverna reagerat mot. Hon berättar att hon i början av terminen påminner eleverna om att de ska använda ett ”artigt” sätt gentemot varandra och prata respektfullt med både henne och varandra. Det ställer alla upp på. ”Hur reagerar du om några pratar sitt modersmål?” ”Det gör mig ingenting! Dessutom så är det många från förberedelseklasser som kommer hit och de är ju nyanlända och får här tillfälle att prata med varandra i en annan undervisningssituation. Här är det ju inte språket som är viktigt på samma sätt. Självklart uppmuntrar jag eleverna till att åtminstone försöka prata svenska men för många är det svårt, men jag är som sagt ändå väldigt imponerad av tjejer som kommer hit och knappt har varit här längre än ett par månader och som ställer sig och har föredrag om någon frukt eller så på svenska. Det är bra gjort, det!”

Jag anser att pedagogen som håller i hem- och konsumentkunskapen är positivt inställd till ungdomarnas olika språkliga varieteter och uttrycker förståelse för svårigheter andraspråkselever kan ha. Genom att erbjuda en tillåtande lärmiljö verkar pedagogen för att eleverna språkligt har frihet att uttrycka sig på olika sätt. Detta är illustrerat i exempel 6.

5.2.3. Samhällskunskap

Den tredje pedagogen jag intervjuar är en samhällskunskapslärare med fyra år i yrket. Han arbetar även som idrottslärare på skolan och har klassansvaret för en sjua. Han berättar att han har stor kunskap om multietniskt ungdomsspråk delvis på grund av att han själv har bott i stadsdelen som ung och dels för att han har ett eget intresse för språk och språkvarieteter. Under hans lektioner bedrivs det mycket grupparbete och väldigt lite traditionell katederundervisning. De gör ofta studiebesök och ser på en hel del film. Pedagogen hänvisar till kursplanen i samhällsorienterade ämnen (Skolverket 2008:135) och det som står om att man som elev ska ges kunskap för att ha möjlighet att se sig själv i relation till omvärlden samt att reflektera över människans handlande i olika situationer. Han berättar han inte ser något negativt med att eleverna växlar samtalsstil, eller språk för den delen och han har heller inga regler om hur man får prata i sitt klassrum. Han vänder sig dock emot att kalla varandra förnedrande ord och behandla varandra kränkande. Men han tycker inte det råder någon större skillnad mot när han själv växte upp i ungdomarnas sätt att prata, det är främst det att det

tillkommit nya ord, slanguttryck, som han inte är bekant med men man lär sig ganska snabbt. ”Visst har det nog betydelse att jag själv är ganska ung, eleverna ser mig mer som en jämlike och pratar nog med mig på ett annat sätt än med många andra lärare här på skolan.” Vi diskuterar sedan attityden överlag på skolan gentemot ungdomars samtalsstil och han bekräftar mina misstankar om att många, speciellt äldre lärare, har svårt att acceptera att det faktiskt finns en skillnad mellan unga och gamlas sätt att tala och att det ibland vissa råder en viss irritation över elevernas språkbruk. Han anser dock att eleverna är språkligt talangfulla och duktiga och snabbt och enkelt växlar samtalsstil beroende på vem de pratar med.

Min slutsats är att även denna pedagog erbjuder en tillåtande lärmiljö och anser sig ha god kunskap om ungdomars språkliga varieteter. Han menar att genom att positionera sig som en jämlike, eller i alla fall försöka, ger han eleverna möjlighet att uttrycka sig på många olika sätt vilket också märks under lektionerna och går att ta del av i exempel 7.

6. Diskussion och slutsats

Mitt syfte med den här uppsatsen har varit att undersöka ungdomars språkliga varieteter i olika miljöer och situationer. Jag har dels medverkat under lektionstid för att kunna avgöra vilken slags samtalsstil ungdomarna använder och dels observerat rasttillfällen för att även här avgöra vilken slags samtalsstil som råder och på vilket sätt ungdomarna kodväxlar och talar multietniskt ungdomsspråk. Multietniskt ungdomsspråk och kodväxling diskuteras var för sig i forskningen men hör ändå nära samman. Jag har kommit fram till att det multietniska ungdomsspråket är en kod till vilka eleverna växlar, det har samma syfte som vid annan kodväxling. Det vill säga att först och främst befästa grupptillhörigheten (Kotsinas 2000:157) men även i vissa sammanhang för att utesluta och distansera sig från andra. I en första jämförelse mellan rasttillfälle och lektionstillfälle är den största likheten mellan de båda att ungdomarna faktiskt anpassar sin samtalsstil efter samtalspartner. Under rasterna så råder en samtalsstil som innebär att alla ungdomar som medverkar förstår varandra. De använder en stor del slanguttryck, som här kategoriserats som multietniskt ungdomsspråk och kodväxlar även med varandra på engelska. Under vissa lektionstillfällen råder en annan samtalsstil. Det är anpassat efter respektive pedagog och är mer tillbakahållit och inte lika varierat i sin sammansättning och ligger närmre det som beskrivs som standardspråk.

De undervisningstillfällen jag observerat skiljer sig mycket åt. Det beror till stor del på hur undervisningen är upplagd och vilken pedagog som leder undervisningen och vilka attityder pedagogen har gentemot ungdomars språkbruk. Vid merparten av lektionstillfällena råder en relativt öppen och generös attityd gentemot ungdomars språkbruk och här kodväxlas generellt sett mycket. De lektioner som skiljer sig ifrån de andra är de där pedagogen har en negativ bild av ungdomars språkbruk och inte arbetar för en tillåtande språklig lärmiljö. Ungdomarna anpassar här sitt val av samtalsstil vilket tyder på en språklig talang. Förekomsten av *multietniskt ungdomsspråk* är låg om man bortser från den stötiga samtalsstilen och ungdomarna använder sig hellre av engelska ord och uttryck vilket jag ser som ett tecken på att ge pedagogen en chans till att förstå och för att inte utesluta denna ur diskussioner och gruppsamtal. Även attityder till ungdomars varierande språkbruk växlar pedagogerna emellan vilket kan förklara bortfallet av kodväxling och multietniskt ungdomsspråk, om man bortser från den stötiga samtalsstilen, under vissa lektioner. Jag tycker mig kunna dra slutsatsen att de faktorer som påverkar är elevernas relation med respektive pedagog och vilken maktstruktur som råder i klassrummet samt hur situationen definieras, vilket får stöd i Gumperz och Bloms teori om situationell kodväxling (Gumperz 1972:424–434).

Multiethniskt ungdomsspråk används i min undersökning under raster till största delen för att visa gruppstillhörighet, vilket även får stöd i Hasund (2004). Jag har inte sett något exempel på användning av detta för att utesluta och exkludera någon i samma ålder. Under lektionstillfällena är detta heller inte något som används. Eleverna på den skola som jag besökt talar alla, flerspråkig eller ej, med en stötig och snabb samtalsstil, den s.k. *närhets – och engagemangsstilen* (Börestam & Huss 2001:43) vilket jag inte anser räcka för att kategoriseras som multietniskt ungdomsspråk. Kodväxling används till största del för att intensifiera sitt budskap. Interjektioner är också något som flitigt förekommer i mina observationer. Jag har i mina undersökningar inte stött på någon kodväxling som används för att personifiera budskapet, dvs. kategori 6 i observationsschemat. Det kan ha att göra med att detta inte är något som förekommer på den nivå jag undersökt eller så är den kategorin överflödig.

Jag anser att kodväxling är något som sker både medvetet och omedvetet. Kodväxling en naturlig del av alla människors språkanvändning och ingenting som är typiskt för andraspråkstalare, då vi hela tiden växlar mellan olika språkliga varieteter. Det handlar inte bara om olika ord och uttryck, dvs. formen, utan också om hur vi säger något och vad vi egentligen avser, dvs. funktionen (Börestam & Huss 2001:74).

Utifrån de intervjuer jag gjort har jag dragit slutsatsen att pedagogers inställning till språkbruk och vilken slags lärmiljö dessa pedagoger erbjuder samt hur tillåtande den är har en avgörande roll för vilket språkbruk ungdomarna väljer. Det jag har funnit i mina observationer och under min medverkan på lektioner visar att multietniskt ungdomsspråk är något som ungdomarna själva väljer att tala medan kodväxlingen sker mer på ett omedvetet plan. Ungdomarna gör ett medvetet val när de använder sig av multietniskt ungdomsspråk för att påvisa grupptillhörighet eller avståndstagande gentemot de vuxna på skolan. De engelska ord och uttryck jag stött på tycks vara en naturlig och väl integrerad del i språket, även om användningen av dessa till viss del styrs av situationen eleverna befinner sig i.

Detsamma gäller under raster, utan närvaro av vuxna talar ungdomarna överlag multietniskt ungdomsspråk. Vid det tillfälle när en anställd på skolan förhörde sig om deras rökning på skolgården tog några ytterligare avstånd genom att prata sitt modersmål. Vid ytterligare en tillsägelse svarade ungdomarna på svenska utan inslag av multietniskt ungdomsspråk och när vaktmästaren hade lämnat platsen växlade de till multietniskt ungdomsspråk.

Jag följde samma elever på en samhällskunskapslektion och vid det tillfället använde de sig av svenska utan större inslag av multietniskt ungdomsspråk, de kodväxlade dock en hel del, både med varandra och med läraren. Mina resultat från de olika undersökningar jag gjort, intervjuer och observationer, visar tydligt att ungdomars sätt att använda språket skiftar beroende på i vilken miljö de vistas. Det är stor skillnad i språkbruk om man jämför en lektion i svenska med en i hem- och konsumentkunskap. Skillnaden har inte bara att göra med vilken slags undervisning som bedrivs utan lärarens attityder gentemot språkvarieteter är också avgörande. Kodväxlingens roll i min undersökning är inte att distansera eller utesluta andra individer utan är ett sätt att brodera ut språket. Det innebär att eleverna använder sig av, mestadels, engelska uttryck för att ge sitt språk mer krydda och liv.

Under arbetets gång har ytterligare frågeställningar tillkommit som det dock inte funnits utrymme att undersöka. Här följer några förslag på fortsatta studier:

- Skiljer sig form och funktion beroende på till vilket språk kodväxling sker?
- Skiljer sig enspråkiga elevers kodväxling från tvåspråkiga elevers kodväxling?
- Hur tar sig kodväxling uttryck bland äldre tvåspråkiga?

Arbetet med ungdomarna har varit mycket givande och jag har lärt mig mycket av deras sätt att leka med språket. Språket är föränderligt och studier av denna karaktär blir snabbt inaktuella. Det vore därför mycket intressant att återvända till denna miljö inom ett par år för att återigen knyta kontakt med det så innehållsrika multietniska ungdomsspråket.

Litteraturförteckning

- Aarsaether, Finn 2004. Kodväxling som resurs i samspel – hur pakistansk-norska barn använder flera språk för att organisera samtal. I: Cromdal, Jakob & Ann-Carita Evaldsson (red.), *Ett vardagsliv med flera språk*. Stockholm: Liber, s. 105-128.
- Börestam, Ulla & Lena Huss 2001. *Språkliga möten*. Lund: Studentlitteratur.
- Cromdal, Jakob 2000. *Code-switching for all practical purposes*. Linköping: Linköpings Universitet.
- Fangen, Katrine 2005. *Delta tagande observation*. Stockholm: Liber.
- Fraurud, Kari & Ellen Bijvoet 2004. Multietniskt ungdomsspråk och andra varieteter av svenska i flerspråkiga miljöer. I: Hyltenstam, Kenneth & Inger Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, s. 389-418.
- Gunnarsdotter Grönberg, Anna 2007. Ungdomsspråk. I: Sundgren, Eva (red.), *Sociolinguistik*. Stockholm: Liber, s. 221-257.
- Gumperz, John J. & Jan-Petter Blom 1972. Social Meaning in Linguistic Structures: Code-Switching in Norway. I: *Directions in Sociolinguistics – the ethnography of communication*. Gumperz, John J. & Dell Hymes (red.), USA: Holt, Reinhart and Winston, Inc, s. 111-136.
- Gumperz, John J. 1999. Sociocultural Knowledge in Conversational Inference. I: Coupland, Nikolas & Adam Jarowskij. (red.), *The Discourse Reader*. London: Routledge, s. 98-106.
- Göteborgs Stads hemsida, avdelningen för Statistik: <http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf> Hämtat 2009-05-07.
- Haglund, Charlotte 2004. Flerspråkighet och identitet. I: Hyltenstam, Kenneth & Inger Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, s. 359-388.
- Hammarberg, Björn 2004. Teoretiska ramar för andraspråksutveckling. I: Hyltenstam, Kenneth & Inger Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, s. 25-78.
- Hasund, Ingrid Kristine 2006. *Ungdomsspråk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Håkansson, Gisela 2003. *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Kotsinas, Ulla-Britt 2000. *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kotsinas, Ulla-Britt 2003. *En bok om slang, typ*. Stockholm: Nordstedts.
- Kotsinas, Ulla-Britt 2005. *Invandrarsvenska*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kotsinas, Ulla-Britt & Dogge Doggelito 2004. *Förortsslang*. Stockholm: Nordstedts.

- Kvale, Steinar 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Ladberg, Gunilla 2000. *Skolans språk och barnets – att undervisa barn från språkliga minoriteter*. Lund: Studentlitteratur.
- Ladberg, Gunilla 2003. *Barn med flera språk*. Stockholm: Liber.
- Lainio, Jarmo 2007. Tvåspråkighet och språkkontakter i Sverige – gammalt fenomen, nya utvecklingar. I: Sundgren, Eva (red.), *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber, s. 258-303.
- Otterup, Tore 2005. *Jag känner mig begåvad bara*. Göteborg: Institutionen för svenska språket.
- Patel, Runa & Bo Davidsson 1994. *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Park, Hyen-Sook 2004. Kodväxling som fenomen – exemplet svenska-koreanska. I: Hyltenstam, Kenneth & Inger Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, s. 297-328.
- Sundman, Marketta 1999. *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsingfors: Yliopistopaino.
- Skolverket 2008. *Kursplaner och betygskriterier för grundskolan*.
www.skolverket.se/sb/d/193/url/.../target/pdf745.pdf%3Fk%3D745
 Hämtat 2009-05-07.
- Trost, Jan 1993. *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Bilagor

Bilaga nr 1:

Observationsschema

1. Citat/återgivande av tal
2. Språkval som ett sätt att markera vem det är avsett för
3. Interjektioner
4. Repetition
5. Intensifiering av budskapet
6. Personifiering, markering av budskapet

Funktion:						
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						

Bilaga nr 2:

Transkriptionsnyckel

Fetmarkerade ord = ord som avviker från standardspråket

[ord i klammer] = författarens kommentar

Kursiverad text = ord eller fraser som uttalas på annan dialekt än göteborgska eller på annat språk än svenska

Understruken kursiverad text = beskriver händelseförloppet